

Сини (скорочено)

Василь Стефаник

"Старий Максим волочив яру пшеницю кіньми добрими, молодими". Був він добрим хазяїном, міцним чоловіком. Односельці про нього говорили так: "Старий пес, все лютий, але молоді коні ще міцно тримає; бригадир, іззамолоду добре годований, та втратив обох синів і відтоді все кричить і на полі, і в селі".

Він справді кричить, сам із собою розмовляє, бо вже ні з ким більше. Була у Максима сім'я, але тепер він залишився сам. Невеселі його думи про те, що він вже старий, що втрачає сили, але гірше за все те, що самотній:

"Та на піч, бре, я ще годе́н вилі́зти, але піч студена, облупана. Образи на стінах почорніли, а святі дивляться на пусту хату, як голодні пси. Стара ціле жите обтикала їх бервінком та васильком та голуби перед ними золотила, аби ласкаві були, аби хата ясна була, аби діти росли". З болем дорікає Максим святим, що "синів нема, стару заборпав у землю..." Єдине, що залишилося йому, — це праця на землі, і він працює завзято, вперто, майже без спочинку, аби тільки не думати про свою самотність. Він говорить до коней, звертається до сонця, навіть до своєї пораненої ноги: "Тепер або боли, або переставай, або як хочеш, а волочити таки будеш". Кожна дрібничка навкруги нагадує йому про втрату: сонце, що світило його синам, пташка, за якою ганявся маленьким син Іван. Все це мало сенс: "Так треба було робити. Твій спів і Іванова сопілка ішли низом, а поверх вас сонце, і всі ви сипали божий глас і надо мною, і над всім миром веселим. А крізь сонце бог, як крізь золоте сито, обсипав насясностев, і вся земля, всі люди відблискували золотом. Так то сонце розчинило весну на землі, яку великим кориті". Згадка про щасливі й безжурні роки ще більше вражає душу Максима, для якого світ спочатку був сповнений поезії, радості. А нині він з розпачем вигукує: "Ех, сини мої, сини мої, де ваші голови покладені?!" Адже батько навіть не може на могилу до них сходити, тому й звертається до Бога: "А я тобі не кажу: воскреси їх, я тобі кажу: покажи гроби, най я ляжу коло них..." Максим ладен звертатися до цілого світу, аби хоч яку вісточку, яку згадку про синів мати. Кликав у світ, сподіваючись на диво. Може, думав, залишилась у світі бодай кохана котрогось з синів: "Ти ще є на світі, а їх нема жадного, то найдіть дорогу до мене та принесіть вість. Насипте студеної роси на мій сивий волос..." Але мовчала земля, лише пташки, як завжди весною, усе співали. А старий, обезсилений, приліг до землі і лежав так мовчки. Потім почав лагідно розповідати про синів:

"Послідній раз прийшов Андрій: він був у мене вчений. "Тату, — каже, — тепер ідемо воювати за Україну". — "За яку Україну? А він підоймив шаблев груду землі та й каже: "Оце Україна, а тут, — і він справив шаблев у груди, — отут її кров; землю нашу ідем від ворога відбирати". Відвага й завзятість синівських слів наповнили серце Максима гордістю за сина, і блиск його шаблі засліпив очі: "Сину, — кажу, — та є ще в мене менший від тебе Іван, бери і його на це діло; він дужий, най вас обох закопаю у цу

нашу землю, аби воріг з цього коріння її не віторгав у свій бік". Дружина Максима, як це почула, то немов закам'яніла, ніби серце материнське чуло біду. Світ для неї відразу потьмянів. Старий згадує: "А рано вони оба виходили, а стара сперлася на ворота та не говорила, але так здалека дивилася, як з неба. А як я їх скидав на колії, то—м сказав: "Андрію, Іване, взад не йдіть, за мене пам'ятайте, бо я сам, ваша мама на воротах умерла..."

До пізнього вечора "Максим водив коні по ниві ...замазаний грязюкою, обдертий, кривавий, він неначе западався в землю", бо не хотів повертатися до самотньої хати. Та пізно ввечері, упоравшись з коровами, кіньми та вівцями, прийшов додому. Йому було жаль навіть цю спорожнілу хату, немов живу істоту: "Ти, небого, геть затихла, замертвіла, як би в тебе хто ніж упхав, не годна слова сказати... Та я в тобі ще розгрібу трохи вогню..."

Зваривши собі кулешу, убрав білу сорочку, повечеряв і став до молитви: "Ати, Мати Божа, будь мойов ґаздинев; ти з своїм сином посередині, а коло тебе Андрій та Іван по боках... Ти дала сина одного, а я двох".